

Ovaj dokument je pripremio autorski tim Laboratorije za istraživanja roda (GenLab) Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu.

Predlog mera za unapređenje položaja žena u medijima i transformaciju rodni stereotipa u medijskim sadržajima

Uvod

Neravnomerni položaj žena u medijima održava se putem dve linije, odnosno dve dimenzije patrijarhalne matrice. Prva linija je u direktnoj vezi sa, s jedne strane, visokom zastupljenošću žena u medijskim kućama, a s druge, niskom pozicijom koje žene zauzimaju u hijerarhiji radnih mesta u okviru istih tih medijskih kuća. Sledeća linija reprodukcije neravnomernog položaja žena u medijima odnosi se na ono što nazivamo „strategijama isključivanja“ (Milivojević 2004a), odnosno različitim oblicima institucionalnih barijera sa kojima se suočavaju žene u medijima, ali i stereotipnim načinima izveštavanja o samim ženama i temama značajnim za žene.

Stanje u oblasti

Prema izveštaju Globalnog medijskog monitoringa za Srbiju iz 2015. godine, žene su na televiziji prevažno zastupljene na poslovima prezentiranja vesti (80%), dok na poslovima novinara i reportera čine znatno manji procenat (58%) (Globalni medijski monitoring projekat 2015, Nacionalni izveštaj). Izveštaj ističe značajne dobne razlike jer su svi prezenteri na dan monitoringa bili sredovečni (35-49 godina), dok su prezenterke spadale u mlađe starosno doba (19-35 godina) (ibid). I pored navedene visoke zastupljenosti žena zaposlenih na pozicijama novinarki, reporterke i prezenterke, žene čine znatno manji procenat urednica i voditeljki emisija (ibid).

Iako je procenat spikerke i reporterke znatno veći od procenta muškaraca na istim pozicijama, žene su znatno manje zastupljene kao subjekti samih vesti. Globalnim monitoringom je ustanovljeno da vesti vezane za politiku, društvena i pravna pitanja, te ekonomiju, čine 3/4 celokupnih vesti u Srbiji (ibid). Vesti fokusirane na žene čine samo 8% ukupnog broja vesti, dok pitanja rodne ravnopravnosti čine samo 3% vesti (ibid).

Kada su u pitanju osobe „čiji se glas čuje“, što znači osobe o kojima se piše i koje se pojavljuju u medijima, žene čine 22% (svetski prosek je 24%, a evropski 25%) (ibid). Ipak, iako se zastupljenost žena u medijskim kućama ne razlikuje previše od stanja u ovoj oblasti na evropskom ili svetskom nivou, značajni su podaci koji se tiču strategija isključivanja, odnosno reprodukcije rodni stereotipa u sferi medija posmatrano prema temama (Milivojević 2004a). Konkretno, ukoliko uzmemo u obzir medijske sadržaje koji se smatraju posebno značajnim, poput političkih pitanja, primetićemo da žene čine 14% subjekata vesti koje se tiču političkih tema. Nasuprot tome, u temama vezanim za zabavu javljaju se u 44% slučajeva (Globalni medijski monitoring projekat 2015, Nacionalni izveštaj). Kada su u pitanju profesionalne grupe koje su predstavljene u medijima, žene su daleko vidljivije u grupama koje imaju niži status u društvu, odnosno žene su najčešće zastupljene preko zanimanja koja se mahom percipiraju kao „ženska“: domaćica/majka, seksualna radni-

ca, zdravstvena ili socijalna radnica ili javna ličnost koja je obavezno umetnica ili glumica (ibid). Takođe, žene su trostruko više predstavljene u porodičnoj ulozi od muškaraca (ibid). Žene se najređe javljaju u ulozi akademske radnice (8%) ili poslovne žene (4%) (ibid). Generalno se žene izuzetno retko javljaju u medijima kao ekspertkinje (samo u 7% slučajeva što je daleko ispod evropskog proseka koji iznosi 18% ili proseka Severne Amerike od 32%) (ibid). Takva situacija izgleda kontradiktorno u odnosu na prethodno opisanu većinsku zaposlenost žena u medijskim kućama, te možemo uočiti da iako žene čine većinu zaposlenih to ne menja situaciju vezanu za njihovu ulogu u samim vestima.

Posebno je značajan problem nepostojanja dostupnih empirijskih podataka za Srbiju, bilo kvantitativnih ili kvalitativnih, o zastupljenosti i načinu predstavljanja pitanja položaja akademskih radnica u medijima, kao i o zastupljenosti u medijima njihovih naučnih dostignuća ili rezultata naučnih istraživanja kojima rukovode ili u koje su uključene.

Zaključujemo da su glavni problemi sa kojima se žene suočavaju u medijima sledeći:

1. Medijski sadržaji najčešće prikazuju žene na način koji dalje reprodukuje rodne stereotipe u društvu.
2. Ne postoje dostupni empirijski podaci koji govore o učešću akademskih radnica u kreiranju medijskih sadržaja, kao i ge-

neralne atmosfere u medijima kada je reč o poziciji žena.

3. Retki dostupni podaci pokazuju da u medijima postoji niska zastupljenost tema koje se tiču akademskih radnica i njihovog položaja u akademiji.

Preporuke za unapređenje zatečenog stanja

U nastavku predlažemo mere koje tagretiraju navedene dimenzije problema položaja žena u medijima:

1. Predlažemo da se u medijsku regulativu, što će reći u smernice i preporuke regulatornih tela, ali i u programsku dokumenta medijskih kuća u javnom vlasništvu, unese zahtev za postizanjem rodne ravnopravnosti u svim medijskim poslovima i u medijskim sadržajima. Predlog uključuje definisanje kvota o obaveznom procentu žena koje bi se našle na određenim rukovodilačkim pozicijama, kao i definisanje kriterijuma kvaliteta u izveštavanju o temama koje se tiču žena ili u kojima su zastupljene žene, s ciljem iskorjenjivanja seksističkog i senzacionalističkog izveštavanja.
2. Predlažemo osnivanje nezavisne ženske, feminističke, medijske produkcije čije bi osnivanje i finansiranje vršilo Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije. Ova mera bi omogućila ženama da kreiraju i distribuiraju sopstvene medijske sadržaje koji bi uključili prikazivanje žena u različitim društvenim ulogama i prikazivanje različitih posledica rodne diskriminacije. Time bi se direktno adresirao problem rodni stereotipa i pružilo sredstvo za njihovu transformaciju.
3. Predlažemo formiranje nezavisne ženske akademske mreže koja bi uvezala akademske radnice, a zatim uspostavila njihovu saradnju sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost Vlade Republike Srbije. Tako bi se stvorio direktan kanal između tela koje je formirala Vlada Srbije i mreže akademskih radnica, putem kojeg bi se mogli adresirati problemi žena u akademiji. Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost Vlade Republike Srbije bi moglo da pomogne mreži u obezbeđivanju neophodnih materijalnih sredstava za rad, kao i da pruži podršku u obavljanju određenih zadataka, te da omogući direktan kanal putem kojeg bi problemi žena u akademiji mogli da dođu do relevantnih donosilaca odluka:
 - a. Formiranje baze podataka sa listom akademskih radnica i oblasti, odnosno tema njihove ekspertize. Ove baze bi trebalo da budu dostupne svim medijima i medijskim udruženjima. Njihovo formiranje i distribuciju bi trebalo da pomogne Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost uz preporuku medijskim kućama za korišćenje navedenih baza ne bi li se time uticalo na razbijanje stereotipnog prikazivanja žena u medijima, ali i na ulogu akademije u iznošenju ideja koje bi mogle doprineti rešavanju gorućih društvenih pitanja. Ovim putem bi se već postojeći resursi i istraživačka znanja u okviru akademske zajednice napravili lakše dostupnim medijima i opštoj javnosti.
 - b. Organizovanje kontinuiranih seminara vezanih za izveštavanje o temama rodne ravnopravnosti i položaju žena, kao i seminara za žene o veštinama javnog nastupa. Seminare bi držali relevantni eksperti i ekspertkinje za sve zaposlene u medijima, a njihova svrha bi bila da ukažu novinarima i novinarkama na etičke principe pri izveštavanju o temama vezanim za položaj žena i rodnu ravnopravnost. Seminarski o javnom nastupu bi bili usmereni ka ekspertkinjama, akademskim radnicama i ženama iz poslovne sfere, a njihova svrha bi bila osnaživanje žena za javne nastupe, pri zauzimanju stava i izricanju sopstvenog mišljenja, kao i pri konfrontaciji sa različitim oblicima patrijarhalnog ponašanja s čim se mogu susresti gostujući u medijima.
 - c. Namensko budžetsko finansiranje istraživanja o rodnom aspektu medijskog izveštavanja u Srbiji, kao i o ulozi i položaju žena u medijima. Na osnovu podataka iz istraživanja mogli bi se koordinisati budući postupci, aktivnosti i mere Vlade koje bi vodile poboljšanje zatečenog stanja, kao i procenjivati efekti već primenjenih mera iz strategija i akcionih planova, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou. Istraživanje koje bi se re-

dovno radila na ovu temu u domaćoj naučnoj zajednici, ali i kroz postojeću međunarodnu saradnju i mreže u koje su uključene domaće akademske radnice, trebalo bi iskoristiti za promociju ravnopravnijih odnosa i praksi u medijskoj industriji.

Reference:

Baćanović, V. (2008). „Uvodnik – Kandidatkinje – Monitoring prisustva žena kandidatkinja u medijima tokom predizbornih kampanja za lokalne i pokrajinske izbore u 2008.” U: D. Valić (ur.) *Kandidatkinje – Monitoring prisustva žena kandidatkinja u medijima tokom predizbornih kampanja za lokalne i pokrajinske izbore u 2008*, Novi Sad: Novosadska novinarska škola, str. 13–24.

Globalni medijski monitoring projekta „Ko pravi vesti” (GMMP) (2015). Beograd: Istraživački tim Fakulteta političkih nauka. Dostupno na: URL:<<http://centarzamedije.fpn.bg.ac.rs/content-files/GMMP%202015%20Glavni%20nalazi.pdf>> (pristupljeno: 30. 11. 2019)

Isanović, A. (2007). „Medijski diskurs kao muški domen: predstavljanje roda u dnevnim novinama u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji.” U: N. Moranjak Bamburać, T. Jusić i A. Isanović (ur.) *Ste-*

reotipizacija: predstavljanje žena u štampanim medijima u jugoistočnoj Evropi. Sarajevo: Media Centar, str. 49–85.

Kronja, I. (2007). „Politika u porno ključu: pornografsko predstavljanje žena u tabloidima Srbije i njegova politička uloga” U: N. Moranjak Bamburać, T. Jusić i A. Isanović (ur.) *Stereotipizacija: predstavljanje žena u štampanim medijima u jugoistočnoj Evropi*. Sarajevo: Media Centar, str. 191–219.

Milivojević, S. (2004a). „Žene i mediji: strategije isključivanja”, *Genero*, posebno izdanje, str. 11–24.

Milivojević, S. (2004b). *Tabloidizacija dnevne štampe u Srbiji*. Beograd: Irex.

Mršević, Z. (2019). *Nasilje i mi. Mediji o nasilju nad ženama*. Beograd: Institut društvenih nauka.

Kroz projekat „Uspostavljanje nacionalnog mehanizma za dijalog: povezivanje žena članica akademske zajednice u cilju snažnijeg uticaja na postizanje rodne ravnopravnosti“ razvijaće se platforma za pokretanje akcija zagovaranja za rodnu ravnopravnost i za razmenu znanja o unapređenju položaja žena, kako u akademskoj sferi, tako i u društvu uopšte. Projekat sprovode SeConS Grupa za razvojnu inicijativu i Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu. Ceo projekat je podržan od strane Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u Srbiji (UN Women) u saradnji sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost u okviru projekta „Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti“, koji finansira Evropska unija.

SeConS grupa za razvojnu inicijativu je nezavisna organizacija stručnjaka, osnovana sa ciljem da doprinese dugoročnom socio-ekonomskom razvoju i poboljšanju životnih uslova pojedinaca i društvenih grupa u Srbiji i regionu. Nastala je 2005. godine kao inicijativa grupe sociologa i sociološkinja koji su se godinama bavili pitanjima društvenog razvoja na univerzitetima i u organizacijama civilnog društva u zemlji i inostranstvu. SeConS danas okuplja interdisciplinarne eksperte i ekspertkinje, koji sprovode empirijska istraživanja, analiziraju politike i procese, izazove i specifične društvene i ekonomske kontekste, gradeći pouzdanu bazu za dalju izradu metodologija, preporuka i mera koje doprinose razvoju i implementaciji nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika.

Kontakt podaci:
SeConS grupa za razvojnu inicijativu
+381 11 41 21 257
office@secons.net
www.secons.net

Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu sistematski i dugoročno istražuje oblasti filozofije i socijalne teorije. Teoretičare, teoretičarke, istraživače i istraživačice ove naučne ustanove povezuje zajednički napor da u okvirima svojih specifičnih oblasti reflektuju temeljna znanja svojih disciplina ali, i da na interdisciplinarni način kontekstualizuju savremena naučna kretanja u Srbiji i svetu. Pored osnovne naučno-istraživačke delatnosti – organizovane u vidu projektnih ciklusa – Institut ima razvijenu izdavačku delatnost. Tekstovi u časopisu Filozofija i društvo, kao i knjige koje se objavljuju, prateći izdavačku i naučnu politiku Instituta, podležu peer-review procesu i recenziranju.

Kontakt podaci:
Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu
Laboratorija za istraživanja roda (GenLab)
genlab@instifdt.bg.ac.rs

SeConS
grupa za razvojnu Inicijativu

Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti

Ovaj tekst je nastao u okviru projekta “Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti”, koji sprovodi Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women), uz finansijsku podršku Evropske unije. Stavovi u ovom tekstu pripadaju isključivo autorima i autorkama, i ne predstavljaju nužno stavove UN Women, Ujedinjenih nacija, ili bilo koje druge organizacije pod okriljem Ujedinjenih nacija.